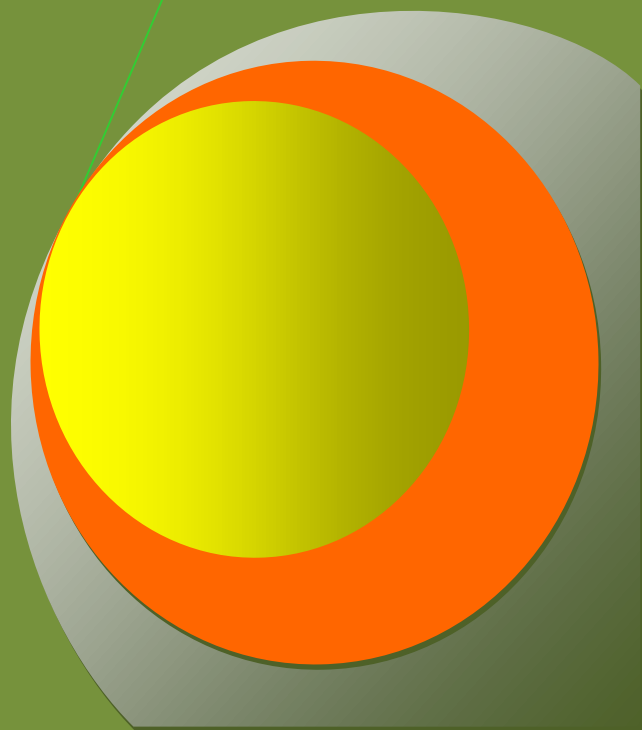

POROČILO O DELU ZDRAVIH ŠOL
V ŠOLSLEM LETU 2012/2013

POROČILO O DELU ZDRAVIH ŠOL V ŠOLSLEM LETU 2012/2013

Izdajatelj:

Nacionalni inštitut za javno zdravje, Trubarjeva 2, Ljubljana

Avtorji:

Nina Scagnetti v sodelovanju z regijskimi koordinatorji Zdravih šol in njihovimi sodelavci na območnih enotah inštituta

Vsebinski pregled:

Mojca Bevc

Oblikovanje:

Andreja Frič

Vir fotografij:

1–2: <http://schools4health.dk/news/>

3–6: Nacionalni inštitut za javno zdravje

Logotip:

Brane Žalar

Elektronski vir:

www.nijz.si

Publikacija ni lektorirana.

Ljubljana, januar 2014

Poročilo je nastajalo v času od oktobra do decembra 2013, ko so še samostojno delovali Inštitut za varovanje zdravja RS in devet regijskih Zavodov za zdravstveno varstvo. S 1.1.2014 so se te institucije združile ter preimenovali v novoustanovljeni Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ z območnimi enotami). Ker je poročilo nastajalo v času pred omenjeno reorganizacijo, se v njem še vedno uporabljata naziva Zavod za zdravstveno varstvo in Inštitut za varovanje zdravja RS.

VSEBINA

UVOD	4
POROČILO O DEJAVNOSTIH ZDRAVIH ŠOL	4
REZULTATI Z INTERPRETACIJO	5
1. NAČRTOVANJE	5
1.1 Vsebina nalog	5
1.2 Cilji Zdravih šol	9
1.3 Ciljne populacije	9
1.4 Izvajalci	11
1.5 Trajanje nalog	12
1.6 Metode in oblike dela	12
1.7 Rdeča nit	13
2. Evalvacija	14
2.1 Ocena uspešnosti izvedenih nalog	14
2.2 Kako naprej?	15
2.3 Povzetek	15
POMEMBNI DOGODKI V ŠOLSLEM LETU 2012/2013 IN PREGLED DEJAVNOSTI PO REGIJAH	16

UVOD

Slovenski mreži zdravih šol se je v šolskem letu 2011/2012 pridružilo 58 novih članic in sedaj povezuje že 324 izobraževalnih ustanov. V šolskem letu 2012/2013, pa so šole, ki so se mreži priključile ob četrti širitvi, o svojih dejavnostih prvič tudi poročale. Preglednice za načrtovanje in evalvacijo dejavnosti v okviru Zdravih šol sta skupaj izpolnili 302 vodji šolskih timov (93 %), to je 243 od 257 osnovnih šol, 50 od 60 srednjih šol, vseh 7 vključenih dijaških domov ter Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik.

O dogajanjih na šoli v 20 letih delovanja mreže poroča vsako šolsko leto večji delež šol, ob čimer je treba poudariti, da tako visoke odzivnosti s strani šol ne bi dosegli brez visoko profesionalnega in hkrati osebnega prizadevanja regijskih koordinatorjev Zdravih šol z vseh devetih Zavodov za zdravstveno varstvo. Ti organizirajo strokovna srečanja vodij šolskih timov Zdravih šol, vezana na promocijo zdravja v šolskem okolju in tako stalno skrbijo, da pedagoški in drugi delavci na šolah v njihovi regiji najdejo motivacijo za delo in se nenehoma strokovno izpopolnjujejo.

POROČILO O DEJAVNOSTIH ZDRAVIH ŠOL

obsega načrtovanje in evalvacijo programov oz. nalog s področja promocije zdravja na 302 šolah od skupno 324, od katerih pa 7 šol v šolskem letu 2012/13 ni aktivno sodelovalo v programu.

Pri **analizi načrtovanih nalog** nas je zanimalo:

- Koliko so se Zdrave šole posvečale posameznim vsebinam?
- Komu so bile dejavnosti v okviru promocije zdravja v šolskem okolju namenjene?
- Kdo je posamezne naloge, akcije in projekte izvajal?
- Kakšen je bil časovni obseg izvedenih nalog? in
- Katere metode so izvajalci pri tem uporabili?

Evalvacija opravljenih nalog

Sistematično pridobljeni podatki so bili osnova za ugotavljanje, v kakšni meri so bili zastavljeni cilji realizirani. V letu 2012/2013 so standardne preglednice za načrtovanje in evalvacijo, tako kot že leto pred tem, vsi regijski koordinatorji zbrali ter vnesli v elektronsko bazo.

Obdelava podatkov

Podatke o vsaki posamezni izvedeni nalogi na vseh šolah, vpisane v enotne tabelarne preglednice, so najprej kodirali, nato pa jih s programom Microsoft Access 2000 vnesli v bazo. Devet ločenih baz iz posamičnih slovenskih regij, nato pa jih je nacionalni tim Slovenske mreže zdravih šol združil v skupno bazo, ki smo jo v nadaljevanju prenesli v program SPSS 11.0 za Windows in v njem naredili osnovne statistične obdelave.

REZULTATI Z INTERPRETACIJO

1. Načrtovanje

1.1 Vsebina nalog

Za šolsko leto 2012/2013 sta na regijske zavode za zdravstveno varstvo podatke posredovali 302 instituciji (93 %), vključenih v Slovensko mrežo zdravih šol: 243 osnovnih šol (94 %), 50 srednjih šol (83 %), 2 šoli s prilagojenim programom, vseh 7 dijaških domov in Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik.

Skupno so šole v okviru Slovenske mreže zdravih šol izvedle 3759 različnih nalog. V osnovni šoli, kjer so v preteklem šolskem letu izvedli največ dejavnosti, so poročali kar o 70 različnih nalogah, v dveh izmed osnovnih šol pa so izvedli le eno nalogo. V povprečju je torej vsaka dejavna Zdrava šola izvedla 12 nalog. Ob tem pa je treba opozoriti, da samo iz števila izvedenih nalog ne moremo sklepati o tem, kako dejavna je bila posamezna šola, saj so naloge različno vsebinsko in časovno obsežne ter izvedbeno zahtevne.

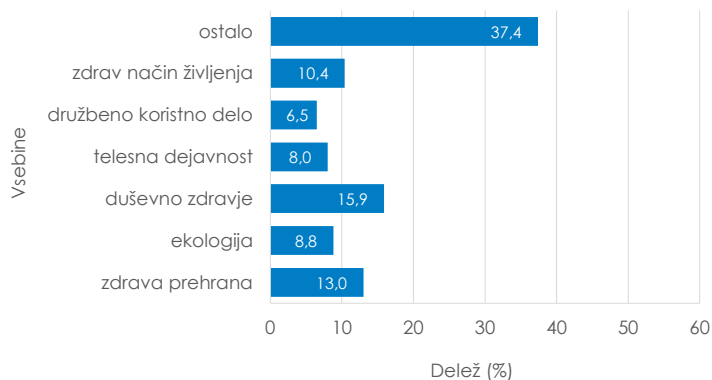
Pri tem so bila vsebinska področja promocije zdravja različno močno zastopana.

Še posebej priljubljene vsebine so bile:

- Krepitev **duševnega zdravja** s projekti *Oblikujmo prijateljstvo*, *Iz Pepkine skrinje vrednot*, *Vrstniška mediacija*, *10 korakov do boljše samopodobe*, *s taborom Kako ravnam s čustvi?*, *delavnicami za osebno rast v času odraščanja*, *razvijanjem kulture sobivanja v dijaškem domu*, *Sončki razpoloženja*, *Kakšen je moj odnos do samega sebe?*, *Vredno se je smejati*, *Valentinova pošta*, *Mega žur prijateljstva*, *Skrbniki mlajših*, *Šola osebnosti*, *Dopisni prijatelj*, *Spoštljivko*, *Fair play*, *Prijazna pošta*, *Na naši šoli se ne govori tako!*, *Mi med seboj*, *Čustva odpirajo um*, *Lepa beseda lepo mesto najde*, *Rešujemo spore*, *Veliki brat, velika sestra*, *Human učenec*, *Prispela je pošta in treningom socialnih veščin z naslovom »Enostavno biti še boljši*, *tematske razredne ure s treningom odgovornega ravnanja*, *Delavnica čustvenega zdravja*, *Pokaži svoj talent*.

- Za spodbujanje **zdravih prehranskih navad** so se na šolah odločili izvajati projekte kot so *Spoštljiv odnos do hrane, pomen uravnotežene prehrane, Zajtrk – zdrav pričetek dneva, Uvedba brezmesnega dne, Zdrav prigrizek, Eko vrt, Eko kotiček, kuharska tekmovanja, sadne malice, Praznujmo zdravo, Kultura uživanja sadja in zelenjave, Domača kuhinja pa to, Slovenska kulinarika z etno pridihom, Moj odnos do hrane, Hrana kot zdravilo, Uporaba zelišč, tekmovanje Zlata kuharica, Od zrna do kruha, Gensko spremenjena hrana – da ali ne?, 213 Zdravih šol z vse Slovenije pa je bilo vključenih tudi v *Shemo šolskega sadja*, kar pomeni 51 % vseh 417 šol, ki je v šolskem letu 2012/2013 sodelovalo pri tem projektu Ministrstva za kmetijstvo in okolje, eden od izvajalcev katerega je tudi Inštitut za varovanje zdravja RS.*
- Prizadevanja za **zdrav način življenja** učencev in dijakov, pa tudi njihovih staršev in učiteljev, so zaznamovale naloge *Zdrav življenjski slog-kaj je to?, Naredi nekaj zase, Šola za življenje, Naš sladki vsakdan, Pomladno rajanje, Tecimo za zdravje, Na poti k zdravju, prijaznosti in uspehu! Dan druženja treh generacij, obeležitev svetovnih dni povezanih z zdravjem, Šport špas – dan druženja treh generacij,*
- Da bi ohranili **zdravo in čisto okolje**, so učenci in učitelji v sodelovanju z lokalno skupnostjo izvajali čistilne akcije, ločeno zbirali odpadke, *Dobro za naravo, Skrb za naš planet, Tek podnebne solidarnosti, Vrtničkarji, Ločujemo, varujemo, pomagamo, Za lepšo šolo in okolico, Zmenek z obleko, Moja rastlina, Vrt v razredu, Ohranjajmo naravo.*
- Spodbujanju **telesne dejavnosti** otrok in odraslih so bile namenjene naloge: *Minute za razgibavanje, S kolesom in peš v šolo, Omejimo prevoz do vrat šole, Tek podnebne solidarnosti, Razgibajmo interesne dejavnosti, Gibanje za zdravje, Šolska olimpiada, Tek prijateljstva, Zlati sonček in Krpan, Tek je zdravje, Zdravi odmor - športni izziv, gibanje na svežem zraku, gibanje v igri, tartanska steza, šola dobre drža, tretja ura športne vzgoje, pohodi v naravo in pomen gibanja v naravi za zdrav telesni in duševni razvoj ter učenje orientacije, osvajanje pravil hoje v hribih, Fit pri vsakem delu.*
- Da bi podprli **družbeno koristno delo**, so na šolah potekali projekti *V skrbi za zdravo prihodnost, Ostanimo v stiku, Pokloni zvezek, botrstvo Zambije in druge akcije za pomoč otrokom iz tretjega sveta, Nitke prijateljstva, Zamenjaj, podari, Kar drugi več ne potrebuje je zame lahko koristno, Danes za moj jutri ali Vi nam mladost mi vam radost, Podarimo si prijatelja-podarimo si knjigo, Krvodajalstvo kot vrednota, Bralni prijatelj in poklicni kažipot.*

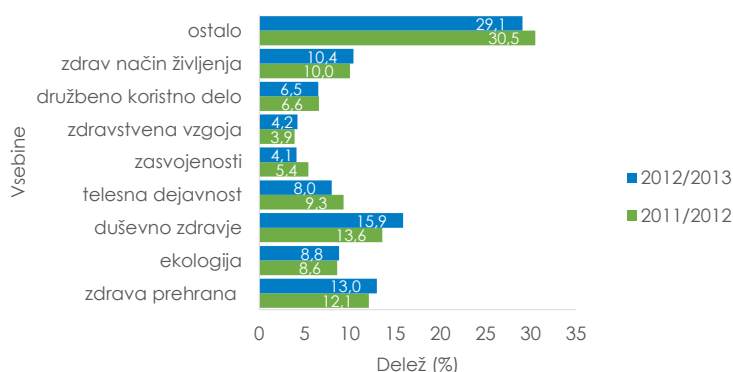
Kot je razvidno iz spodnjega grafa, so v šolskem letu 2012/2013 Zdrave šole najpogosteje izvajale akcije, projekte in programe s področja duševnega zdravja (15,9 %), spodbujale zdrave prehranske navade (13 %), zdrav življenjski slog nasploh (10,4 %), se posvečale ekološki problematiki (8,8 %), ter čim več gibanja (8 %) družbeno koristnemu delu (6,5 %).

Graf 1: 6 najpogostejših vsebin in ostale vsebine (zobozdravstvo, spolna vzgoja, obeležitev svetovnih dni, kvalitetno preživljanje prostega časa, varnost, zasvojenosti, zdravstvena vzgoja, posnetek obstoječega stanja, izboljšanje delovnega okolja, preprečevanje nasilja, učne metode, popestritev pouka, sprejemanje drugačnosti in širitev idej) v šolskem letu 2012/ 2013

Najbolj zastopane vsebine v preteklih dveh šolskih letih

Kot vsa šolska leta, kar Zdrave šole v Sloveniji delujejo, je bilo duševno zdravje zelo popularno tudi v šolskem letu 2012/2013. S 13,6 % je bilo najpogosteje izvajana vsebina v šolskem letu 2011/2012 in je s 15,9 % na prvem mestu je ostalo tudi v šolskem letu 2012/13. Tudi zdrava prehrana je v preteklem šolskem letu ohranila drugo mesto med najpogosteje izvajanimi vsebinami, sledi pa ji je še zdrav način življenja na tretjem mestu. Četrto in peto mesto med najbolj priljubljenimi vsebinami sta v šolskem letu 2012/2013 zasedla ekologija in spodbujanje gibanja, le v obratnem vrstnem redu kot v šolskem letu pred tem. Šesto mesto je pripadlo družbeno koristnemu delu, sedmo mesto pa zdravstveni vzgoji. Naloge z najpogostejših vsebinskih področij so, kot je to razvidno iz spodnje slike v šolskem letu 2012/2013 obdržale podobne deleže, kot v šolskem letu 2011/2012. Najbolj, kar za 2,3 %, se je povečal delež nalog s področja duševnega zdravja, ki je že tako ali tako vsebina z najvišjim deležem nalog, za 1,3 % pa se je zmanjšal delež dejavnosti s področja telesne dejavnosti in preprečevanja zasvojenosti.

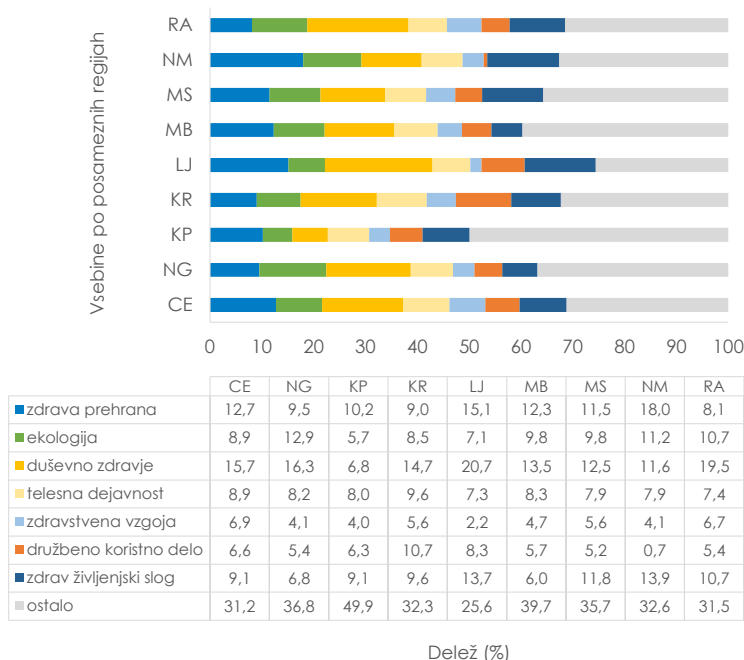

Slika 2: Primerjava najpogostejših vsebin med šolskima letoma 2011/2012 in 2012/2013 (zobozdravstvo, spolna vzgoja, obeležitev svetovnih dni, kvalitetno preživljanje prostega časa, varnost, posnetek obstoječega stanja, izboljšanje delovnega okolja, preprečevanje nasilja, učne metode, popestritev pouka, sprejemanje drugačnosti in širitev idej so združene v kategorijo ostalo)

Vsebine po regijah

Kakšna je bila zastopanost posameznih vsebin po regijah, prikazuje spodnja slika. Iz nje je razvidno, na primer, da je duševnemu zdravju kot najpogosteje izvajani vsebini na ravni cele Slovenije, v regiji Ljubljana pripadlo 20,7 % vseh zabeleženih nalog, kar je bil najvišji odstotek sploh, ki ga je v neki regiji dosegla posamična vsebina, v regiji Koper pa le 6,8 %. Podobno je zdravi prehrani kot drugi najpogosteje izvajani vsebini med novomeškimi Zdravimi šolami pripadlo kar 18 % od vseh izvedenih nalog, med novogoriškimi šolami pa predstavlja le 9,5 %. Prav tako se kaže razlika pri nalogah za spodbujanje zdravega načina življenja, v regiji Novo mesto jih je bilo 13,9 %, v regiji Maribor pa le 6,0 %.

»Tako kot v prejšnji letih, so tudi v šolskem letu 2012/13 v Zdravih šolah v ljubljanski zdravstveni regiji največ pozornosti posvečali vsebinam duševnega zdravja, zdravega prehranjevanja in telesne dejavnosti, zdravega življenjskega sloga na splošno in družbeno koristnega dela. To so vsebine, ki se že nekaj let zapored redno pojavljajo na seznamu aktivnosti v programu Zdravih šol. Generacije otrok se izmenjujejo, določene vsebine pa ostajajo večno aktualne. Povečini so to tudi tiste vsebine, ki so v javnosti bolj prepoznavne in je različne aktivnosti v šolskem okolju lažje izpeljati, ker imajo večjo podporo v širši okolici. Kar nekaj izvedenih nalog se je prepletalo z aktivnostmi promocije zdravega življenjskega sloga iz drugih programov: Tradicionalni slovenski zajtrk, promocijske in izobraževalne aktivnosti v okviru Sheme šolskega sadja ....«, pojasnjuje Branka Đukić, regijska koordinatorica Zdravih šol ljubljanske regije.

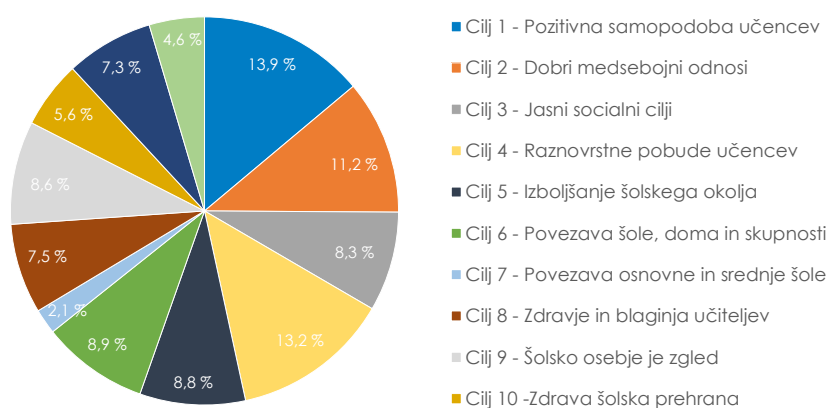
Graf 3: Vsebine v šolskem letu 2012/2013 po posameznih regijah (vsebine zobozdravstvo, spolna vzgoja, obeležitev svetovnih dni, kvalitetno preživljanje prostega časa, varnost, zasvojenosti, posnetek obstoječega stanja, izboljšanje delovnega okolja, preprečevanje nasilja, učne metode, popestritev pouka, sprejemanje drugačnosti in širitev idej so združene v kategorijo ostalo)

1.2 Cilji Zdravih šol

Med 12 cilji Zdravih šol so šole v šolskem letu 2012/2013 najpogosteje sledile:

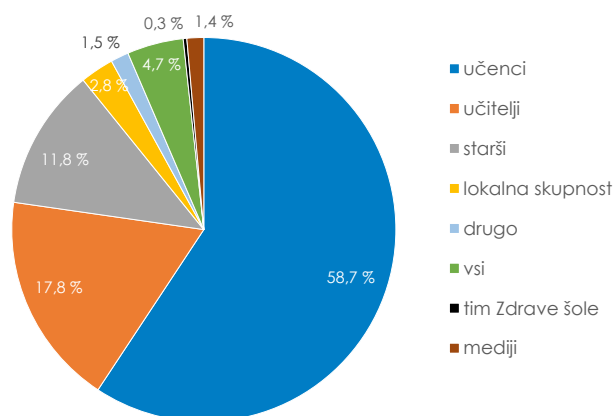
- cilju št. 1: Aktivno bomo podpirali pozitivno samopodobo vseh učencev s tem, da bomo pokazali, da lahko prav vsak prispeva k življenju v šoli. (13,9 %)
- cilju št. 4: Vse učence bomo spodbujali k različnim dejavnostim tako, da bodo oblikovali raznovrstne pobude. (13,2 %)
- cilju št. 2: Skrbeli bomo za vsestranski razvoj dobrih medosebnih odnosov med učitelji in učenci, med učitelji ter med učenci. (11,2 %)
- cilju št. 6: Skrbeli bomo za razvoj dobrih povezav med šolo, domom in skupnostjo. (8,9 %) in
- cilju št. 5: Izkoristili bomo vsako možnost za izboljšanje šolskega okolja. (8,8 %)

Graf 4: Cilji v šolskem letu 2012/2013

1.3 Ciljne populacije

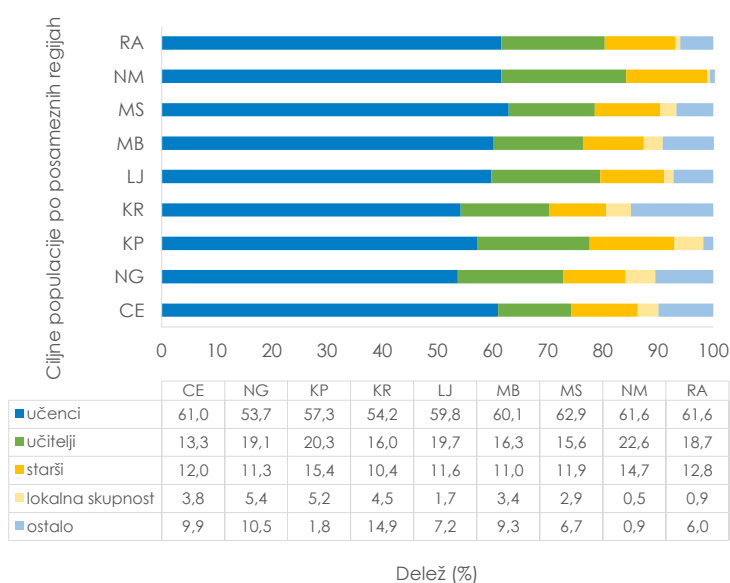
Tako kot vselej, je bilo tudi v šolskem letu 2012/2013 več kot polovica (58,7 %) vseh nalog, izvedenih v okviru Zdravih šol, namenjenih učencem in dijakom. V 17,8 % so bili ciljna populacija določenih dejavnosti učitelji, v 11,8 % starši otrok in v 4,7 % celotno šolsko osebje. V 2,8 % je ciljno populacijo zastopala lokalna skupnost, v 1,5 % so bile dejavnosti Zdravih šol namenjene drugim, specifičnim ciljnim skupinam, v 1,4 % pa izvedene za medije. Šolski tim zdrave šole pa je bil ciljna populacija neke izvedene dejavnosti le v 0,3 %.

Graf 5: Ciljne populacije v šolskem letu 2012/2013

Če opazujemo, kako so posamezne ciljne skupine zastopane v vsaki posamezni regiji, ugotovimo, da je pri učencih in dijakih, ki jim je namenjenih največ nalog, največja razlika (za 7,2 %) med regijo Celje, kjer jim je namenjenih kar 63,3 % nalog in novogoriško regijo, kjer jim je bilo namenjenih 56,1 % nalog. Učiteljem je bilo namenjenih največ (20,0 %) nalog, v pomurski regiji pa samo 12,5 %, torej 7,5 % manj. Starši so bili kot ciljna populacija najbolj zastopani (17,0 %) v koprski, najmanj (9,4 %) oziroma za 7,6 % manj pa v kranjski regiji. Tudi za lokalno skupnost so najvišji delež nalog (5,1 %) izvedli v koprski regiji, v regiji Ravne pa zanje niso izvedli nobenih nalog. Zato pa v regiji Koper niso izvajali nalog namenjenih šoli kot celoti, kakršnih so največ (5,5 %) pripravili v mariborski regiji. Za posebne, zelo specifične ciljne populacije, za šolske tim in medije so izvajale naloge Zdrave šole le v nekaterih regijah.

Zaradi boljše preglednosti smo v spodnji sliki druge posebne populacije, predstavnike vseh populacij skupaj, tim Zdravih šol in medije, ki kot posamične ciljne populacije predstavljajo majhne deleže in nekatere v določenih regijah sploh niso zastopane, združili v eno samo skupino z imenom ostalo.

Graf 6: Ciljne populacije (skupine drugo, vsi, tim Zdrave šole in mediji so združene v kategoriji ostalo) v šolskem letu 2012/2013 po posameznih regijah

Tabela 1: Najpogostejše vsebine po posameznih ciljnih skupinah

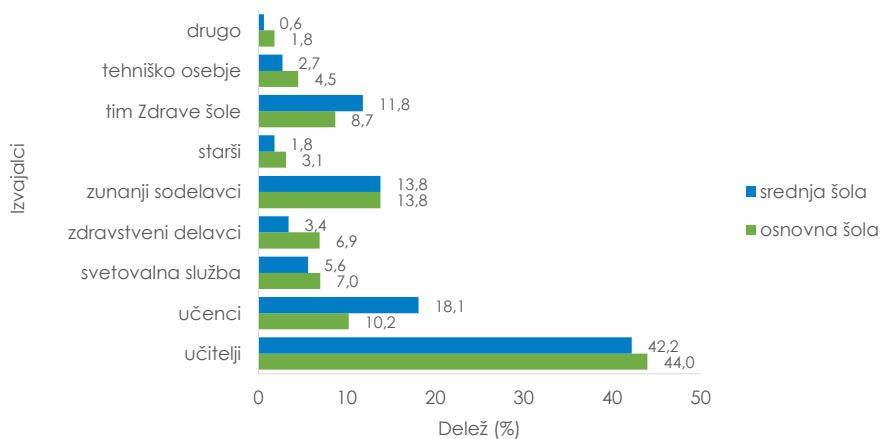
Rang	Učenci	Učitelji	Starši	Lokalna skupnost
1	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Duševno zdravje
2	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Zdrav način življenja	Družbeno koristno delo
3	Zdrav način življenja	Zdrav način življenja	Ekologija	Ekologija / Telesna dejavnost *
4	Ekologija	Ekologija	Zdrava prehrana	Obeležitev svetovnih dni povezanih z zdravjem
5	Telesna dejavnost	Telesna dejavnost	Telesna dejavnost	Zdrava prehrana

* vsebini imata enak rang

1.4 Izvajalci

Kot prejšnja leta so največ (43,7 %) vseh dejavnosti v okviru Zdravih šol tudi v šolskem letu 2012/13 izvedli učitelji. Pri 13,8 % nalog so izvedbo prevzeli njihovi zunanji sodelavci, 11,4 % so jih izvedli kar učenci ali dijaki sami, za izvedbo 9,2 % nalog so poskrbeli celotni šolski timi Zdravih šol, za 6,8 % pa svetovalna služba.

Pri tem so opazne nekatere razlike med izvajalci dejavnosti po osnovnih in srednjih šolah. Tako v osnovnih s 44 % kot v srednjih šolah z 42,2 % so sicer največja skupina izvajalcev dejavnosti Zdravih šol učitelji. Kot že v preteklih šolskih letih se tudi v šolskem letu 2012/2013 največja (za 7,9 %) razlika med osnovnimi in srednjimi šolami kaže v nalogah, ki jih izvedejo učenci oziroma dijaki sami, saj so osnovnošolci bili izvajalci 10,2 % nalog, srednješolci pa 18,1 %. Zunanji izvajalci so v osnovnih šolah prisotni v popolnoma enaki meri kot v srednjih šolah (oboje 13,8 %), nekoliko drugače pa je pri članih tima Zdravih šol, ki so v večji meri izvajalci na srednjih šolah (11,8 %) v primerjavi z osnovnimi šolami (8,7 %). Obratno sta v osnovnošolskem okolju kot izvajalki vsebin povezanih z zdravjem nekoliko bolj prisotni svetovalna in zdravstvena služba, saj je prva izvedla 7 %, druga pa 6,9 % nalog, medtem, ko so v srednjih šolah svetovalni delavci izvedli 5,6 %, zdravstveni delavci pa 3,4 % nalog. Bolj sodelujoči so v osnovnih šolah, kjer so otroci še mlajši, bili tudi starši, saj so izvedli 3,1 % nalog, v srednjih šolah pa le 1,8 % vseh nalog.

Graf 7: Izvajalci v šolskem letu 2012/2013

Tabela 2: Najpogostejše vsebine po posameznih izvajalcih

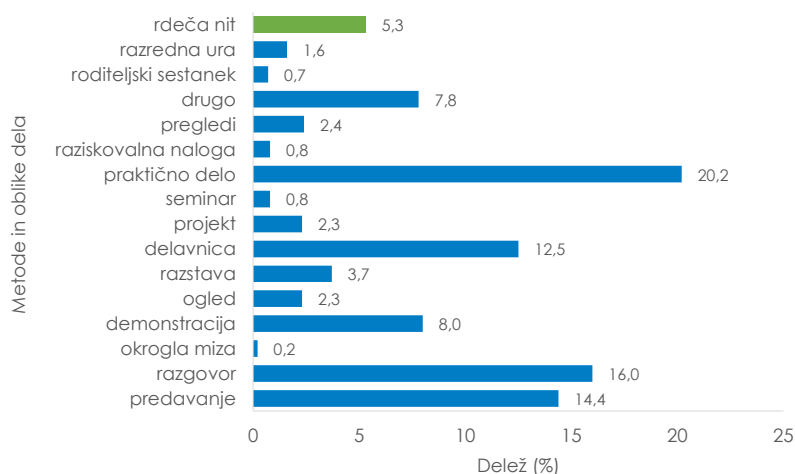
Rang	Učitelji	Zunanji izvajalci	Učenci	Tim
1	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Ekologija	Zdrava prehrana
2	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Duševno zdravje	Duševno zdravje
3	Zdrav način življenja	Zdrav način življenja	Zdrava prehrana	Zdrav način življenja
4	Ekologija	Zasvojenosti	Družbeno koristno delo	Ekologija
5	Telesna dejavnost	Telesna dejavnost	Zdrav način življenja	Telesna dejavnost

1.5 Trajanje nalog

V šolskem letu 2012/2013 je več kot polovica (54,5 %) nalog bilo celoletnih ali celo večletnih, že utečenih projektov, 25,3 % je bilo enkratnih akcij, ki so trajale od enega do treh dni, 8,9 % jih je trajalo najmanj en in največ tri mesece, 5,7 % nalog je bilo tedenskih in 3,0 % polletnih. 2,6% nalog je takih, za katere podatka o njihovem trajanju ni. Za mariborsko regijo podatka o časovnem obsegu nalog nimamo.

1.6 Metode in oblike dela

Ne glede na to, za katero vsebinsko področje je šlo in komu so naloge bile namenjene, so se podobno kot že v prejšnjih šolskih letih, tudi v šolskem letu 2012/13 vsi izvajalci pri izvedbi svojih nalog v okviru projekta Zdrave šole največkrat posluževali praktičnega dela (20,2 %), razgovorov (16 %), predavanj (14,4 %) ali pa so pripravili delavnice (12,5 %).

Graf 8: Najpogostejše metode dela v šolskem letu 2012/2013

Tabela 3: Najpogostejše vsebine po posameznih metodah dela

Rang	Praktično delo	Razgovor	Predavanje	Delavnice
1	Zdrava prehrana	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Duševno zdravje
2	Telesna dejavnost	Zdrava prehrana	Zdrav način življenja	Zdrav način življenja
3	Ekologija	Zdrav način življenja	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana
4	Zdrav način življenja	Ekologija	Zdravstvena vzgoja	Zasvojenosti
5	Duševno zdravje	Zdravstvena vzgoja	Zasvojenosti	Družbeno koristno delo

1.7 Rdeča nit

Rdečo nit je v šolskem letu 2012/ 2013 med svoje naloge vključila 201 od 302 šol (oziroma 66,6 %) Zdravih šol, ki so poročale o svojem delu in je ta odstotek nekoliko višji kot leto pred tem, saj je takrat vsaj eno nalogo na temo rdeče niti izvedlo 155 oziroma 60,7 % od 257 Zdravih šol, ki so oddale poročila o svojem delu. Če so v šolskem letu 2011/ 2012 Zdrave šole po razpoložljivih podatkih na temo rdeče niti oblikovale 367 (oziroma 12,4 %) od vseh nalog, so jih v šolskem letu 2012/2013 449 (oziroma 11,9 %). Od teh kar 214 (47,7 %), tako kot tudi med vsemi nalogami sploh, spada na področje duševnega zdravja. Podatke navajamo le okvirno, saj dopuščamo možnost, da so bile naloge v okviru rdeče niti zaradi kompleksnosti tematike zabeležene po različnih šolah in regijah različno, glede na subjektivno presojo poročevalcev. Iz njih bi sicer lahko sklepali na različno močno obravnavo rdeče niti po posameznih regijah, vendar je pri tem potrebno upoštevati, da so regije po številu Zdravih šol vključenih v mrežo, zelo neenako zastopane. Glede na izbrano temo rdeče niti v šolskem letu 2012/2013 bi k njej lahko prišteli še naloge s področja družbeno koristnega dela (ki jih je 244 ali 6,5 % od vseh izvedenih dejavnosti) in naloge, katerih namen je sprejemanje drugačnosti (teh so šole izvedle 105 ali 2,8 % od vseh zabeleženih nalog).

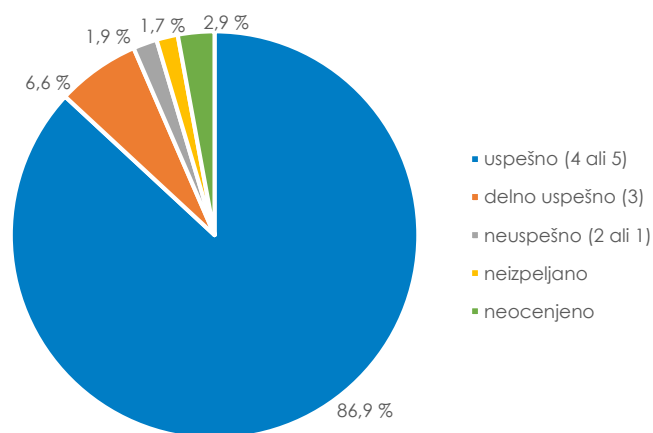
Vsebini rdeče niti pod naslovom *Vredno-te* sledijo še ostala področja: zdrav način življenja (9,6 %), ekologija (7,6 %), družbeno koristno delo (7,3 %), ter sprejemanje drugačnosti in popestritev pouka (oboje 5,1 %). Poglobljeno delo na izbrano temo, ki ni zgolj izvajanje nalog v okviru spodbujanja dobrih medosebnih odnosov, medsebojne pomoči, naklonjenosti drugačnim, ali zdravih življenjskih navad nasprotno, je vključevalo zanimive naloge, kot so: *naravoslovni dan z naslovom Vredno-te*, *delavnice z naslovom Odnos do sebe in drugih*, *socialne igre na temo vrednot*, *Odnos učencev do vrednot*, *Odnosi-si do mentalnega zdravja in vrednot*, *"Flash mob" na temo vrednot - javno opozarjanje na vrednote*, *POPSZ (Poštenost, odgovornost, prijateljstvo, Spoštovanje, Znanje)*, *Prijatelji med seboj*, *Odnos-si kot glavna vrednota*, *Branje je vrednota! Znanje je vrednota*, *Življenje v skupnosti je vrednota*, *Razumevanje in spoštovanje do drugih je vrednota*, *Vrednote na naši šoli - mit ali resničnost?*, *Odgovornost-vrednota*, *Teden otroka – Vredno-te*, *dan zdravja*, *Zdravje kot temeljna vrednota*, *Dan vrednot*, *tematske razredne ure na temo vrednot*, *Naše vrednote*, *Trening socialnih veščin*, *Rastemo z vrednotami*,

Vrednota – zdravje, Čas za prijatelja, Risanje karikatur, Fair play učenec, Radosti in skrbi odraščanja, Postavljam si cilje in jih uresničujem, S prijateljskimi odnosi bomo skrbeli za svoje zdravje, likovni natečaj na temo vrednot, sejem rabljenih knjig in igrač, vrstniška pomoč, pomoč učiteljem, srečanja s starši, razvijanje skrbi in odnosa do hrane ter zmanjševanje odpadkov hrane pod skupnim naslovom Vrednote.

»Pri rdeči niti so izvajalci na šolah dali poudarek pomenu temeljnih vrednot pri ustvarjanju in ohranjanju dobrih medosebnih odnosov med učenci, med učenci in učitelji, med učitelji, pa tudi med otroki in starši ter zaposlenimi na šoli in starši učencev. Prizadevali so si za krepitev pristnih, strpnih in solidarnih odnosov med različnimi generacijami ter znati živeti z njimi in med njimi. Z različnimi dejavnostmi so razvijali sposobnosti konstruktivnega reševanja konfliktov, ozaveščali učence o vrednotah kot so spoštovanje, odgovornost, delovne navade ...« je dejavnosti v okviru rdeče niti opisala Cecilija Sušec z Zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota.

2. Evalvacija

2.1 Ocena uspešnosti izvedenih nalog

Graf 9: Ocena uspešnosti nalog v šolskem letu 2012/2013

V vsakem šolskem letu naj bi načeloma vse izvedene naloge šolski timi evalvirali dvakrat. Ocena uspešnosti temelji na kriterijih, ki si jih šolski tim zastavi za vsako nalogo posebej. V šolskem letu 2012/13 je od skupno 3759 nalog 108 nalog (2,9 %) ostalo neocenjenih. Velika večina drugih nalog (86,9 %) bila izvedenih uspešno (ocenjenih s 4 ali 5), 6,6 % pa delno uspešno (ocenjenih s 3). Za 1,9 % nalog so njihovi ocenjevalci presodili, da so bile izvedene neuspešno (ocenjenih z 2 ali 1), 1,7 % jih je zaradi finančnih, časovnih in kadrovskih omejitev, ki so vplivale na sodelovanje z zunanjimi izvajalci, ostalo neizpeljanih.

2.2 Kako naprej?

Za 115 nalog (3,1%) od skupno 3759 se šolski timi niso opredelili glede njihovega nadaljevanja. Za 76 % programov, projektov in akcij je znano, da se bodo nadaljevali ali ponovili, 7,2 % jih bodo na šolah ob ponovni izvedbi nekoliko spremenili ali dopolnili, pri 6,7 % nalog pa bodo izkušnje in pridobljeno znanje uporabili za druge podobne naloge/projekte.

2.3 Povzetek

Če povzamemo, 302 osnovnih in srednjih šol ter dijaških domov in dve posebni šoli je skupno izvedlo 3759 nalogi oziroma vsaka med njimi v povprečju 12. **Najbolj intenzivno so se šole posvečale dejavnostim s področij duševnega zdravja, zdravim prehranskim navadam, spodbujale zdrav življenjski slog nasploh, si prizadevale za varovanje okolja, krepile telesno dejavnost in ter opravljale družbeno koristna delo.** Največkrat je bil cilj tega aktivno podpirati samopodobo učencev s spodbujanjem k različnim dejavnostim oziroma dajanju pobud zanje, skrbeti za dobre medosebne odnose in razvoj dobri povezav med šolo, domom in skupnostjo ter izkoristiti možnosti za izboljšanje šolskega okolja. Največ nalog so na osnovnih kot na srednjih šolah izvedli učitelji sami; najpogosteje so bile namenjene otrokom, pri čemer so največkrat uporabili metodo praktičnega dela. Dve tretjini šol se je vključilo v rdečo nit. Več kot polovica vseh nalog, za katere je čas njihovega trajanja znan, je potekala celo leto in velika večina jih je bila izvedenih uspešno.

Ob tem je Nevenka Ražman, regijska koordinatorka Zdravih šol koprške regije, takole povzela način delovanja mreže. *»V obravnavanem šolskem letu je opaziti še izpopolnjen izbor različnih programov, ki se dotikajo vseh ali skoraj vseh področij zdravega vedenjskega sloga, zato smo lahko zadovoljni in ponosni na trud, ki ga v skrb za zdravje na šoli vložijo tako vodje timov, kot njihovi sodelavci in nenazadnje učenci in dijaki ter vsi, ki delajo z njimi in za njih. Enako pester je nabor aktivnosti šol zadnjega kroga, kar potrjuje dejstvo, da so se vključile v mrežo, katere uspehi in dober glas odmevajo in so poznani. Največje zadovoljstvo pa mi je ugotovitev, da šole vključujejo v svoje delo in vnašajo v prakso predlagane vsebine naših srečanj. Tako potrjujejo moje delo, predstavlja jim smernice, usmeritve in potrjevanje načina vodenja mreže. Veliko šol izvaja tudi družbeno koristna dela in akcije pomoči potrebnim, kar je sploh potrebno v času, v katerem živimo.*

V obravnavanem letu je zaslediti tudi šolske programe, vezane na posnetek stanja in promocijo šole kot Zdrave šole. Vse to dodaja vrednost našemu delu in odpira tako željo kot potrebo po vključevanju skrbi za krepitev in ohranjanje zdravja v šolsko okolje, tako za učence/dijake, delavce šole kot za starše in vse, ki so kakorkoli del šolskega življenja. Šolsko leto 2012/13 je bilo zelo uspešno. Tako so ga ocenile šole, vodje šolskih timov in njihovi sodelavci, tako sem ga ocenila sama, iz evalvacij in srečanj, ki smo jih izvedli.«

POMEMBNI DOGODKI V ŠOLSLEM LETU 2012/2013 IN PREGLED DEJAVNOSTI PO REGIJAH

Eden večjih dogodkov, ki so se v Sloveniji zgodili v šolskem letu 2012/13 na področju primarnega zdravstvenega varstva šolskih otrok in mladine, je bila **17. Mednarodna konferenca šolskih medicinskih sester** (17th Biennial Nurse International Conference). V času med 22. in 26. julijem 2013 je namreč Ljubljana bila mesto strokovnega srečanja 142 medicinskih sester iz 18 držav s petih kontinentov: Avstralije, Kanade, Etiopije, Japonske, Kitajske, Tajvana, Tajske, Saudske Arabije, Libanona, Izraela, Danske, Švedske, Luksemburga, Velike Britanije, Nemčije in Slovenije. Predstavitve, ki so bile na petdnevnom programu, lahko razvrstimo na področje promocije zdravja, vzgoje za zdravje, opolnomočenja za kakovostno življenje, javnega zdravja, zdravega življenjskega sloga, spolnosti in najstniških nosečnosti, pristopov k posebnim ciljnim skupinam, raziskovanje, izzive in pereča vprašanja ter poslanstvo in delo šolskih medicinskih sester v različnih kulturnih okoljih. Z Inštituta za varovanje zdravja RS je Mojca Bevc predstavila dosedanje delovanje Slovenske mreže zdravih šol kot nacionalna koordinatorica le te, Helena Jeriček Klanšček pa je kot nacionalna koordinatorica raziskave Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (Health behaviour in School-Aged Children ali krajše HBSC) predstavila rezultate slovenske raziskave HBSC 2010, trende in izzive študije v prihodnosti. Od strokovnjakov z regijskih zavodov je na konferenci Nuša Konec Juričič z Zavoda za zdravstveno varstvo Celje imela predstavitev na temo anonimnosti v zvezi z problemi, dilemami in željami slovenskih adolescentov porajajočih se pri spletnem svetovanju, Tanja Torkar z Zavoda za zdravstveno varstvo Kranj pa je udeležencem spregovorila o vlogi šolske medicinske sestre v Sloveniji.

Mednarodno srečanje pa je od 7. do 10. oktobra 2013 potekalo tudi v Odensu na Danskem in sicer **4. konferenca o promociji zdravja v šolskem okolju z naslovom Enakost, izobraževanje in zdravje**, na katerem je med 200 udeleženci bila tudi nacionalna koordinatorica Slovenske mreže Zdravih šol Mojca Bevc. Namen konference je bil utrditi, okrepiti in deliti povezavo (znanje, izkušnje) raziskovalnega dela, politike in prakse na področju promocije zdravja v šolah širom Evrope ter proučiti možnosti za promocijo enakosti v zvezi z zdravjem in izobraževanjem. Zato so bila glavna vprašanja, na katera so prisotni strokovnjaki iskali odgovore, sledeča:

- Kakšne ukrepe je možno izvesti, da bi promocija zdravja izboljšala učenje?
- Kako lahko šola prispeva k enakim možnostim za vse?
- Zakaj niso v praksi udeležene politike, ki učinkujejo?
- Kako lahko povečamo uspeh intervencij, ki so se izkazale za učinkovite med otroci z dobrim socialno-ekonomskim položajem?
- Kakšna je vloga šole pri povezavi med izobrazbo, enakostjo in zdravjem?

Slika 1: Konferenca v Odense je odprla kar nekaj zanimivih vprašanj

Znanje in informacije nam bodo koristile pri nadaljnjem delu ter koordinaciji na nacionalni, regijski in šolski ravni v okviru Slovenske mreže zdravih šol. Organizatorji in udeleženci konference so oblikovali dokument – Odense Statement, ki je objavljen na spletni strani SHE mreže. Vanje je vključen tudi prispevek mladih, ki so imeli v tem času svojo konferenco o pomenu zdravja v šolah. Na spletni strani konference <http://schools4health.dk/materials-from-the-conference/> je objavljeno tudi poročilo, vse predstavitve in drugi pomembni dokumenti. Dokument z Odensa bo preveden tudi v slovenščino in objavljen na spletni strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje:

http://www.ivz.si/Mp.aspx?ni=15&pi=5&_5_id=134&_5_PageIndex=0&_5_groupId=183&_5_newsCategory=&_5_action=ShowNewsFull&pl=15-5.0.

Zaključek konference je bil namenjen strokovnemu srečanju (SHE Assembly Meeting) nacionalnih koordinatorjev Zdravih šol iz 43 držav, ki so vključene v mrežo SHE (Schools for Health in Europe). Dan je bil namenjen usmeritvam dela Zdravih šol v naslednjem obdobju (do 2015), predstavitvi nacionalnih mrež Zdravih šol (predstavljene so bile tudi dejavnosti Slovenske mreže zdravih šol in načrti za prihodnost), pomembnejšim aktualnim problemom ter uporabi socialnih medijev, ki postajajo vse bolj aktualno in sodobno sredstvo promocije vsakovrstnih dejavnosti, sporočil, informacij ... pri doseganju mlajše populacije. Tudi ta je bila v času konference zelo dejavna, saj so se mladostniki iz Danske sestali s svojimi vrstniki iz Makedonije, Litve in Estonije ter na koncu predstavili zaključke svojih razmišljanj. Organizatorji dogodka so namreč upoštevali dejstvo, da je pri pripravi programov, namenjenih otrokom in mladostnikom, potrebno izhajati iz njihovih potreb, vrednot, stališč in prepričanj, saj so oni ciljna populacija, ki so ji določene dejavnosti namenjene.

Slika 2: Mladi imajo za strokovnjake pomembna sporočila o svojem zdravju

Zagotovo najpomembnejši dogodek Zdravih šol pa se je zgodil za zaključek koledarskega leta. 17. decembra 2013 je potekal Nacionalni posvet o promociji zdravja v šolskem okolju z naslovom Skupaj za boljše zdravje otrok in mladostnikov – ohranjanje in zagotavljanje enakih možnosti na Brdu pri Kranju, v skupni organizaciji Inštituta za varovanje zdravja RS, Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport Ministrstva za delo, družino, socialo in enake možnosti ter pisarne Svetovne zdravstvene organizacije v Sloveniji.

Slika 3: Razstavni prostor je bil poln pisanih plakatov

Z dogodkom, ki se ga je udeležilo več kot 200 predstavnikov šol, Zavodov za zdravstveno varstvo in zdravstvenih domov ter drugih vladnih institucij in nevladnih organizacij, smo obeležili tudi dvajset let delovanja Slovenske mreže zdravih šol.

Slika 4: Predstavnikom različnih sektorjev zdravje mladih predstavlja skupen izziv

Po uvodnih strokovnih predavanjih o tem, kako ohraniti enake možnosti in zagotavljati ukrepe za kakovostno in zdravo otroštvo ter mladostništvo? in okrogli mizi z odgovornimi deležniki s šolskega, zdravstvenega in socialnega sektorja (sogovornice so bile direktorice direktorátov), katere namen je bil odgovoriti na

vprašanje Kako z integriranimi pristopi ohranjati oziroma razvijati boljše zdravje in kakovost življenja naših otrok?, je bil nadaljnji izziv posveta najti skupno pot za uresničitev tega cilja.

Slika 5: Predstavniki različnih resorjev so začrtali skupno pot do boljšega zdravja

V tretjem delu posveta je bila predstavljena nacionalna, regijska in šolska koordinacija Slovenske mreže zdravih šol, ki se je v 20 letih razvila v stabilno mrežo sodelujočih partnerjev s šolskega in zdravstvenega sektorja. V zadnjem delu posveta pa se je z inovativnimi primeri dobrih praks predstavilo 15 Zdravih šol.

Zbornik s prispevki strokovnjakov s posveta, sodelavcev z regijskih zavodov o regijski koordinaciji ter primeri dobrih praks s šol je objavljen na spletni strani:

http://www.ivz.si/Mp.aspx?ni=0&pi=19&_19_view=item&_19_newsId=2404&pl=0-19.0.

Na tej spletni strani so objavljeni tudi Zaključki posveta, ki izpostavljajo potrebo po nadaljnjem medsektorskem sodelovanju za boljše zdravje otrok in mladostnikov.

Slika 6: Priznanja za 20 let predanega dela vsem iz 1. kroga Slovenske mreže Zdravih šol

Vsi regijski koordinatorji Zdravih šol so pripravili vsebinsko in družabno zelo bogata **regijska srečanja z vodji timov Zdravih šol** in marsikatero je potekalo na kakšni izmed bližnjih šol. Novogoričani, na primer, kot poroča tamkajšnja regijska koordinatorica Zdravih šol Irena Jerič, so na srečanju, ki so ga priredili na osnovni šoli Milojke Štrukelj, imeli predstavitev prostovoljskega projekta Simbioza med generacijami, katerega koordinira zavod Ypsilon in programa kemijske varnosti »Pazi, uporabi varno!«, ki ga izvajajo na Zavodu za zdravstveno varstvo Koper. Po besedah Janje Janc Jagrič, regijske koordinatorice za novomeške šole, so problematiko zastripitev obravnavali tudi na enem izmed tamkajšnjih srečanj na Osnovni šoli Grm. Posebnost omenjenega programa je predstava z naslovom »Napó v kraljestvu

nevarnih snovi«, namenjen pa je neposredni komunikaciji o tveganju in nekaterih najpogostejših nevarnostih, ki jih predstavljajo potencialno strupene in ostale nevarne kemikalije v našem okolju, so skupaj z avtorsko igro namenjeno učencem prve triade, predstavili tudi na enem izmed srečanj vodij timov Zdravih šol iz novomeške regije.

Na eni izmed šol novomeške regije, Osnovni šoli Trebnje – POŠ Dolenja Nemška vas, so 7. junija priredili tudi tradicionalno srečanje 1. kroga Zdravih šol, kjer so udeleženci prisostvovali kulturni predstavi učencev, predstavitvi programa Zdrav zajtrk, okušali dobrote in zaključili obisk z naravoslovnim izletom v bližnji naravo šole.

»Delo Zdravih šol v šolskem letu 2012/13 ocenjujemo kot uspešno, saj smo zadovoljni z izvedbo številnih aktivnosti sodelujočih osnovnih in srednjih šol ter z obiskom vseh treh srečanj Zdravih šol naše regije. Prvo strokovno srečanje z vodji timov Zdravih šol v regiji smo izvedli 13. novembra 2012 na Šolskem centru Velenje. Tema srečanja je bila Kako podpremo mladostnika pri razvoju dobre samopodobe. Predstavljena je bila tudi rdeča nit tega šolskega leta Vrednote. Drugo srečanje na temo Kako razumeti motnje hranjenja? je bilo 6. marca 2013 v Srednji šoli za hortikulturo in vizualne umetnosti v Celju. V Osnovni šoli Bistrica ob Sotli pa je 25. aprila 2013 potekalo tretje srečanje, na katerem smo tudi obeležili 20. obletnico Slovenske mreže zdravih šol. Vsa tri srečanja so bila dobro obiskana in sprejeta s strani udeležencev. »Z izvajanjem srečanj na šolah smo izjemno zadovoljni in pričakujemo, da bomo s to prakso nadaljevali tudi v prihodnje, vsem letošnjim gostiteljicam pa se zahvaljujemo«, v vlogi regijskih koordinatoric z Zavoda za zdravstveno varstvo Celje delo Zdravih šol svoje regije v preteklem šolskem letu komentirajo Urška Hajdinjak, Petra Tratnjek in Lucija Beškovnik.

V novomeški regiji je jesensko regijsko srečanje vodij šolskih timov Zdravih šol gostila ena izmed članic mreže, to je Osnovna šola Grm. »V srečanje je bila vključena predstavitev programa Pazi, uporabi varno!, obravnava pa neposredno komunikacijo o tveganju in nekaterih najpogostejših nevarnostih, ki ga predstavljajo potencialno strupene in druge nevarne kemikalije v našem okolju«, pojasnjuje regijska koordinatorica z ZZV Novo mesto Janja Janc Jagrič. »Te so namreč nepogrešljive v vsakdanjem življenju, vendar njihova uporaba prinaša tudi določena tveganja tako za posameznika kot za širšo družbo. Ker so nevarnostim najbolj izpostavljeni predvsem otroci, je ozaveščanje o nevarnostih kemikalij v šolskem obdobju zelo pomembno področje javnega zdravja.«

Tudi v mariborskem območju so po poročanju njihovega regijskega koordinatorja Zlatka Zimeta, obravnavali celo vrsto različnih tem, od vrednotenja šolske prehrane in problematike pitne vode, odvisnosti od elektronskih medijev, uživanja alkohola in kajenja, do tveganja za okužbo s hepatitisom A ali B, občutljivem obdobju odraščanja in medgeneracijskega sodelovanja. Večino srečanj z velikim veseljem gostijo šole same, vodje šolskih timov pa nanje radi prihajajo, saj je program vselej bogat.

In kakšne so usmeritve Zdravih šol za delo v prihodnje? Na Koroškem, recimo, so po besedah tamkajšnje regijske koordinatorice Branke Božank »predstavniki Zdravih šol za prihodnost izrazili predvsem željo po dodatnem usposabljanju s področja dela z učenci in dijaki s posebnimi potrebami, osebne rasti, komunikacije in reševanja konfliktnih situacij, premagovanja stresa. Želijo si bolj konkretnih smernic in navodil za delo. So pa šole pohvalile sodelovanje z Zavodom za zdravstveno varstvo ter koordinacijo in usmerjanje.«

V mursko soboški regiji učitelji na šolah opažajo, da »k zdravemu življenjskemu slogu otroke premalo spodbujajo starši, da je potrebno spremeniti nekvalitetno preživljanje prostega časa, telesno neaktivnost otrok, uživanje nezdravih prigrizkov in energijskih pijač, zgodnje kajenje in uživanje alkohola. Starševske dolžnosti se namreč zaradi premajhne osveščenosti o pomenu zdravega načina življenja prelagajo na šolo, od katere starši po besedah enega od pedagoških delavcev, od šole pričakujejo veliko, sami pa za svojega otroka premalo storijo. Na sistematskih pregledih zdravniki ugotavljajo pomanjkljivo ustno in osebno higieno pa tudi nepravilno držo, prekomerno telesno težo in slabo pokrito področje zobozdravstva.«

To so izzivi, s katerimi se bo očitno potrebno spopasti v zelo bližnji prihodnosti in kjer je še veliko prostora za izboljšave.

NIJZ

Nacionalni inštitut
za javno zdravje

Dostopno na spletni strani

www.nijz.si

Januar 2014